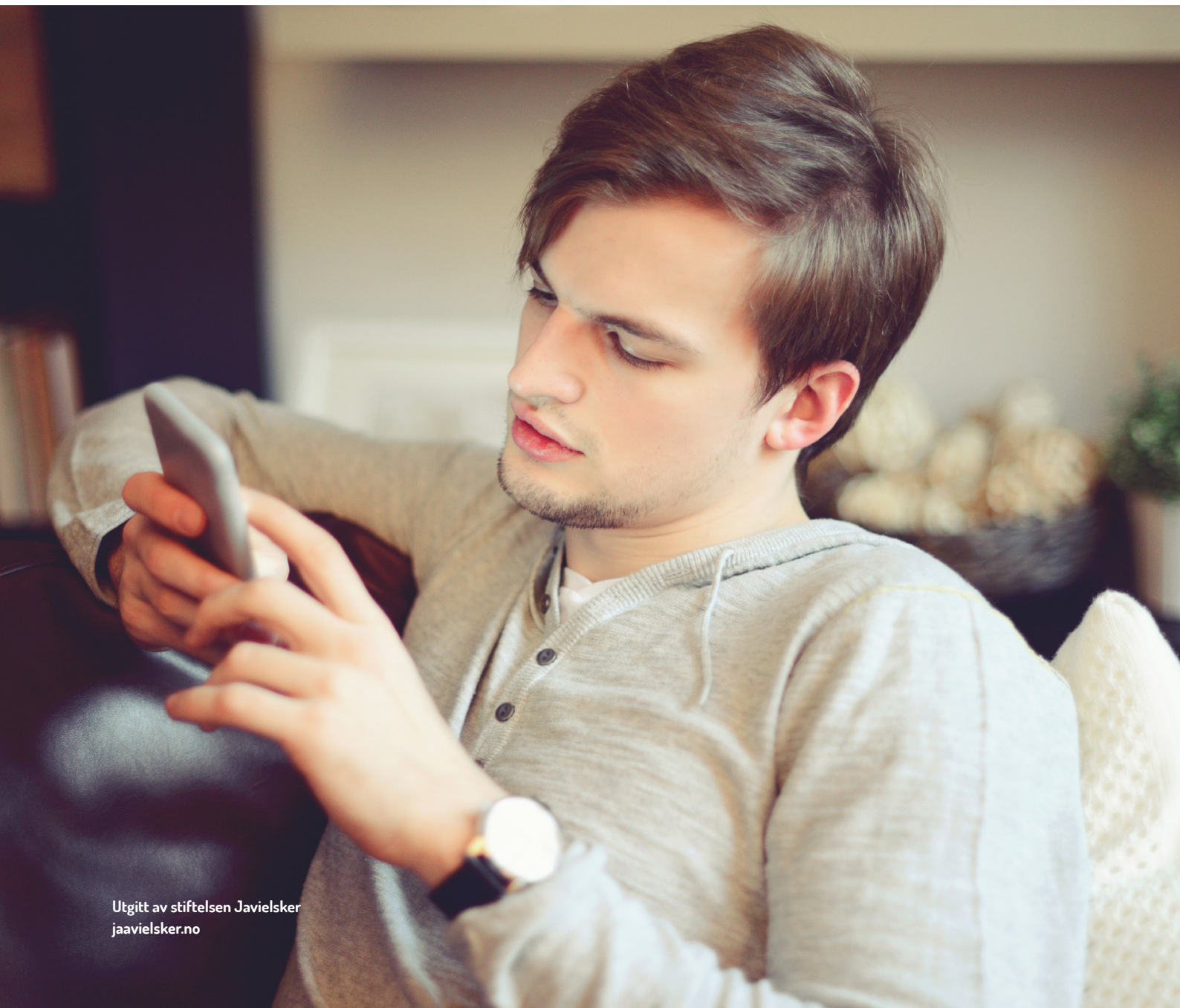

Veileder til filmen Sexkjøp blant unge

Introduksjon: Sexkjøp blant unge

Takk for at du har bestilt eller lastet ned samtaleopplegget Sexkjøp blant unge. Opplegget består av denne veilederen og en informasjonsfilm, og er laget for bruk i skolehelsetjenesten ved de videregående skolene og ved alle landets studentsamskipnader. Primærmålgruppe er skoleelever og studenter mellom 16 og 25 år.

Mange unge reflekterer ikke over at å kjøpe, selge eller «bytte» sex kan få uheldige helsemessige konsekvenser, og det er få arenaer som tar temaet opp til diskusjon. Denne veilederen gir noen råd om hvordan helsepersonell kan sette i gang samtaler om sexkjøp med elever og studenter. Hensikten med samtaleopplegget er å etablere en dialog med ungdom og unge voksne som har kjøpt sex, eller har vurdert å kjøpe sex, om deres erfaringer og følelser rundt praksisen. Målet er å redusere etterspørselen etter prostitusjon ved å komme

på banen tidlig eller før en praksis med å kjøpe sex har startet. Erfaringer viser at samtale om praksisen åpner opp for refleksjon og fører til endring av vaner.

Dette samtaleopplegget, som består av en film og en veileder, er produsert av Stiftelsen Jaavielsker i samarbeid med Hacienda Film. Tiltaket er finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet.

Vi ønsker deg lykke til med bruk av samtaleopplegget!

Hilsen
Stiftelsen Javielsker

Denne veilederen gir råd om hvordan helsepersonell kan sette i gang samtaler om sexkjøp med elever og studenter.

Innledning: – Hvorfor kjøpe sex?

Ifølge Folkehelseinstituttets undersøkelse om nordmenns seksualvaner har 13 prosent kjøpt sex en eller flere ganger i løpet av livet. Kjøperne er i stor grad menn, og en ikke ubetydelig andel er unge. Sex og samfunn anslår at rundt halvparten av de som oppsøker deres helsetilbud for personer som kjøper sex, er mellom 16 og 25 år.

Seksuell utprøving er en naturlig og positiv del av ungdomstiden, men det er i de situasjonene der ungdom og unge voksne er utsatt for press og tester ut grenser, og under påvirkning av alkohol, at de er mest sårbare for skadelige seksuelle erfaringer. Mange av sexkjøpene skjer nettopp under slike forhold.

Hvorfor kjøper unge menn sex?

Grunnene til at unge personer kjøper sex er sammensatte og komplekse. Ensomhet og manglende seksuell erfaring kan være en medvirkende årsak. Noen ganger handler det om gruppepress. Andre

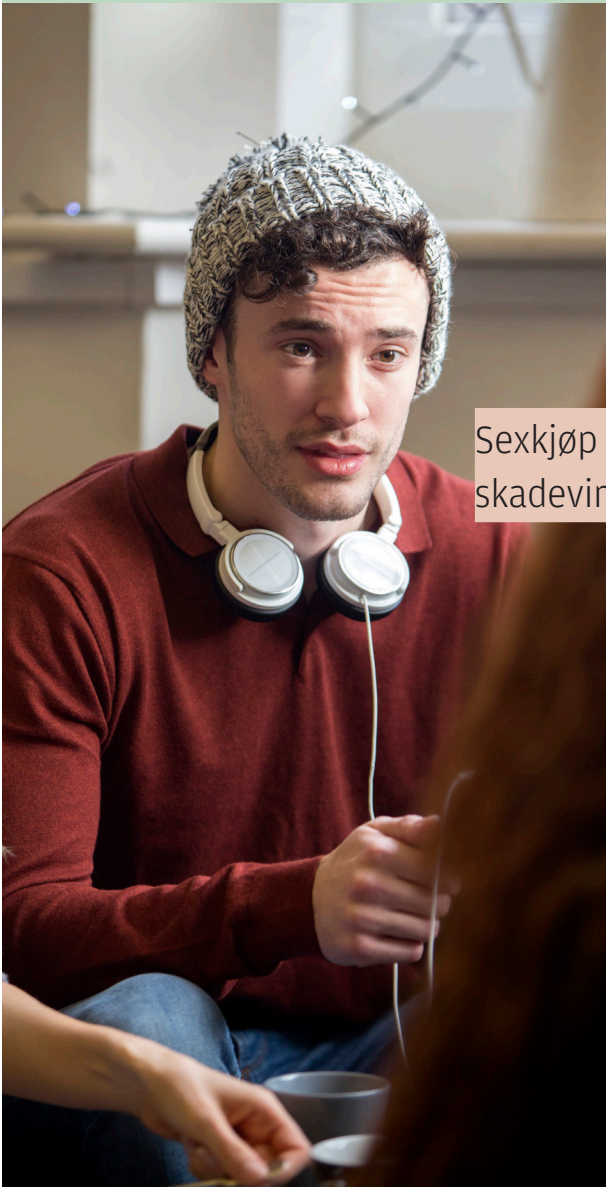
snakker om spenning, lyst på uforpliktende sex eller et ønske om spesielle seksuelle handlinger. Noen synes det ok å kjøpe sex og gjør det jevnlig. Endel angreir og skulle helst hatt det ugjort.

Hvem kjøper sex?

Forskning tyder på at unge menn som kjøper sex, har mange slags bakgrunner. Det er en tendens til at flere menn som kjøper sex, viser såkalt risikoatferd, for eksempel i bruk av alkohol andre rusmidler. Studier tyder på at å være singel, ha tidlig seksuell debut og mange sexpartnere oftere går igjen blant de som kjøper sex. En annen gruppe er unge menn som surfer på porno på nettet og til slutt ikke klarer å holde seg unna eskortesidene, selv om de har som grunnholdning at de ikke skal trå over grensen og kjøpe sex. Mange definerer seg som avhengige av porno. De ser en sammenheng mellom pornokultur og eget sexkjøp. De ser etter en relasjon som er avkoblet følelser. Flere har drevet med annen seksuell aktivitet på nett, for eksempel å søke etter sexpartnere.

Hvor kjøper de sex?

De siste tiårene har mye av sexhandelen flyttet seg fra ute på gata og inn på nett. Erfaringer fra det norske Kast- (kjøp av seksuelle tjenester) prosjektet, et rådgivning- og samtaletil-

Sexkjøp kan ha alvorlige skadevirkninger

Hva kan være konsekvensene?

Sexkjøp som skjer i tilknytning til kompispress og utprøving, kan ha alvorlige skadevirkninger som gir seg utslag både fysisk, psykisk og seksuelt. Kast-prosjektet fant at noen skadevirkninger går igjen:

- Skam
- Frykt
- Dårlig samvittighet
- Lavt selvbilde
- Økonomiske konsekvenser
- Problemer i parforholdet
- Vanskelig forhold til egen kropp

Mange forteller at de angrer seg etter sexkjøp, og om angst for å være smittet av kjønnssykdommer i etterkant. Angsten kan bli lammende og gjøre det vanskelig å fungere i hverdagen. Mange føler skam og skyld etter å ha kjøpt sex, men ikke alle gjør det. De kan være redde for at de kan bli straffet, de tenker på pengebruken, de er redde for at noen skal oppdage dem, og de vil ikke leve sexlivet sitt på den måten.

Følelsene er vanskelig å bearbeide, siden praksisen er forbundet med taushet og stigma. Få ber om hjelp til å snakke om erfaringer med sexkjøp.

bud til menn som kjøper sex, viser at mye sexkjøp skjer via eskortesider. Første kontakt opprettes over nett og forflytter seg deretter til møter i fysisk forstand, enten i leiligheten til de som selger, eller på hotell. Mange kjøper også sex på massasjeinstitutter. Det er mer uvanlig at unge menn kjøper sex på gaten.

De senere årene har endel kjøp av sex dreid seg om å kjøpe seksuelle handlinger på nett. Da møtes man ikke fysisk, men betaler for å se på at noen utfører seksuelle handlinger med seg selv eller andre, noen ganger med konkrete instruksjoner fra den som betaler. Dette er en form for sex-kjøp som i liten grad er lovregulert. En undersøkelse gjort for NRK viser at 42 prosent av unge mellom 18 og 30 år mener at kjøp og salg av skreddersydd seksualisert innhold som webcamming, telefon-sex og sms-dialog, er greit.

Hva sier lovverket om kjøp av sex?

Sexkjøp har også juridiske konsekvenser. Norge fikk ny sexkjøpslov i 2009, som kriminaliserer kjøp av sex, men ikke salg. Strafferammen er fengsel i inntil seks måneder, men det normale er at det straffes med bøter i størrelsesorden 15.000 til 20.000 kroner. Forholdet er også straffbart om det begås av nordmenn i utlandet, selv om det skulle være lovlig i det land der kjøpet finner sted. Kjøp av seksuelle tjenester fra personer under 18 år straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

Når det gjelder kjøp av seksuelle handlinger på nett er lovgivningen mer uklar. Ifølge straffeloven er det ulovlig å fremme andres prostitusjon. Å kjøpe og selge nakenbilder eller video av voksne er i utgangspunktet ikke straffbart, dersom den som selger, har rettighetene til bildene. Det vil som regel falle inn under det som er lovlig pornografi.

Straffeloven § 316 omtaler kjøp av seksuelle tjenester fra voksne.

Her går det frem at det kan være straffbart å betale for at noen utfører seksuelle handlinger med seg selv. Lovavdelingen i Justisdepartementet har uttalt at kjøp av skreddersydd (instruert) seksualisert innhold på nett i utgangspunktet vil kunne rammes av denne straffebestemmelsen. Det går frem av lovforarbeidene at bestemmelsen ikke skal ramme innspilling av lovlig pornografi. Det presiseres at det må handle om samtykkende voksne.

Justisdepartementet skriver i en uttalelse at: «Den nærmere rekkevidden av unntaket for pornografi er ikke behandlet i forarbeidene eller avklart i rettspraksis. Lovforarbeidene er fra 2008, og uttalelsene tar ikke høyde for den teknologiske utviklingen som har vært siden. Antakelig vil straffbarheten i det enkelte tilfellet måtte bero på helt konkrete omstendigheter.»

Å bryte stillheten rundt sexkjøp er avgjørende

Hvorfor snakke om sexkjøp?

Når en ung gutt eller mann oppsøker helsetjenesten for å snakke om søvnproblemer, stress, smitteangst eller lavt selvbilde, er det viktig å ha i bakhodet at dette kan ha mange ulike årsaker. Dette gir en mulighet for å spørre direkte om seksuell helse, om hvor lett/vanskelig det er å få seg kjæreste, dating m.m., som kan lede over på om den unge har erfaringer med sexkjøp.

Å få i gang samtaler som avdekker at den unge har erfaringer med sexkjøp, kan legge grunnlag for refleksjon om sex-press, gruppepress, ensomhet og andre vanskelige følelser knyttet til kjøp av sex. Samtale om sexkjøp kan føre til endring av praksis slik at de unge kan velge alternative løsninger enn å kjøpe seksuelle tjenester. Vi vet at det er en sammenheng mellom sexkjøp og menneskehandel. Forebygging av sexkjøp har derfor en viktig betydning for å forebygge at personer utnyttes til prostitusjon eller andre seksuelle formål.

Norsk og nordisk forskning har vist at sexkjøpere som har blitt intervjuet, i stor grad har gitt positiv respons på muligheten til å få snakke om sine kjøpserfaringer. Halvparten av de som lot seg intervjuet for den danske rapporten «Mænd der betaler kvinder - om brug av prostitution» hadde sluttet å kjøpe sex ett år etter. Denne endringen var knyttet til forskningsintervjuene. Informantene hadde en positiv opplevelse av å bli lyttet til, og nytte av å se sin egen situasjon med andres øyne.

Forskere har vist til at det å bryte stillheten rundt sexkjøp er noe av det viktigste og mest gjennomgående som gjøres ved Kast-tiltakene. For brukerne er det en stor lettelse å få lov til å sette ord på noe som har voldt dem mye skam, tap av relasjoner og andre problemer.

Hvordan bruke samtaleopplegget?

Vi anbefaler at du gjør deg godt kjent med veilederen og filmen på egen hånd først. Bruk gjerne også kildehenvisningene bakerst i denne veilederen om du ønsker å lese deg mer opp på temaet.

Bruk av filmen

Filmen kan brukes som del av seksualitetsundervisning i klasser eller gruppevis, som utgangspunkt for diskusjon og refleksjon. Aktuelle tema kan være:

- Hva tenker de unge kan initiere et sexkjøp?
- Gruppepress
- Maskulinitetsidealer knyttet til sex
- Debutalder, forventninger og press - hvordan kan dette bidra til sexkjøp?
- Pornobruk og avhengighet - hva tenker de unge selv om dette? Kan porno være skadelig? Opplever de selv en kobling mellom porno og sexkjøp?
- Hva er forskjellen mellom å kjøpe sex fysisk og på nett? Er det ene mindre alvorlig enn det andre? Hvorfor/ hvorfor ikke?
- Usikkerhet rundt legning. Her kan informasjon og kunnskap om seksuell identitet og kjønnsnormer trekkes fram - at det er normalt å være usikker. Er det en løsning å kjøpe sex for å finne svar på seksuell legning?

Som underviser/ tilrettelegger kan du starte med å vise filmen, og deretter legge opp til diskusjon om de fire forskjellige casene, med utgangspunkt i de nevnte temaene. Eller du kan starte med å gi kunnskap og informasjon om temaene over, eller andre tema du mener er relevante. Du kan velge å la undervisningen gå over flere uker, hvor hver uke tar utgangspunkt i ett case. Man kan ta tak i mange ulike perspektiver bare ved å konsentrere seg om ett case av gangen.

Samtaleråd i én til én-konsultasjoner

Tenk gjennom egne fordommer

Det er viktig at de som arbeider innen helse på skolene og studentsamskipnadene, er klar over sine egne holdninger, eventuelle fordommer i møte med de unge som forteller om sexkjøpserfaring. Nettopp fordi praksisen er forbundet med så mye skam og tabu, blir det ekstra viktig at de unge som velger å åpne seg, blir møtt med en åpen og fordomsfri holdning. Det kan være lurt å diskutere temaet med kollegaer i forkant, for å bli mer bevisst egne fordommer som ikke alltid er like synlige for en selv.

Skap trygghet og tillit

For å få til en god og åpen samtale, må du først informere klart og tydelig om taushetsplikten. Skoleelevene og studentene skal føle seg trygge på at de kan fortelle uten at det kommer videre. Du kan understreke at helsetilbudet ikke samarbeider med politiet, men er til for å gi et tilbud til mange som er redde for å prate om hva de har gjort.

Gå rett på sak

Det er ofte en fordel å spørre rett på sak om de unge har en sexkjøpserfaring i stedet for å pakke det inn om man får en mistanke. Det kan være at de unge forteller om pengeproblemer, om en guttetur, pornobruk eller ensomhet.

Inngangsspørsmål kan være:

- Hvis temaet er overdreven bruk av porno eller annen seksuell aktivitet på nett: «Det er ikke helt uvanlig at gutter på din alder har erfaring med å kjøpe sex. Er dette noe som skjer i din vennegjeng?» Ved å normalisere at dette skjer i enkelte miljøer, og flytte fokuset bort fra den unge og over til vennekretsen, kan dere nærme dere temaet på en mer generell og ufarlig måte.
- Hvis temaet er smitteangst: «Vi vet at mange som opplever angst for å være smittet av kjønns sykdommer, har kjøpt sex. Har du erfaring med det?»
- Hvis temaet er pengeproblemer: «Det er vanlig å ha dårlig råd som student, men for deg virker det som det er noe mer enn vanlig dårlig råd som plager deg. Har du en avhengighet som koster mye penger, for eksempel spill, rus eller sexkjøp?»

Unngå sykeliggjøring

Som hjelper må du unngå å bidra til en sykeliggjøring eller forsterkning av identitetsposisjonen som sexkjøper. Det er viktig å motvirke forestillingen om at det er «noe galt med» den unge. I Kast-prosjek-

Å snakke om sexkjøp
reduserer skam og tabu

tet er man opptatt av å snakke om sexkjøp som en handling i stedet for å snakke om sexkjøperen som en kategori. Dette gir en tilnærming som i mindre grad låser den som utfører handlingen i et mønster eller en identitet, men avgrenser sexkjøpet til en handling. Slik får sexkjøpet en størrelse og form som det går an å arbeide med og endre på.

Åpenhet skaper endring

Ved å åpne opp for å snakke om sexkjøp er du med på å redusere skam og tabu. Vi vet at de fleste som kjøper sex, holder det for seg selv og forteller det ikke til noen, selv om de for eksempel blir psykisk syke og oppsøker en psykolog. Med tausheten kommer skyld, skam og selvforakt. Den eneste veien til å bryte dette er å jobbe for mer åpenhet om temaet. Samtale gir refleksjon over egne vaner og egen

praksis, og er nødvendig for å bryte mønstre. Det kan være vanskelig å endre vaner uten å oppsøke hjelp, særlig hvis det dreier seg om avhengighetsproblematikk. Noen ganger kan det også dreie seg om seksuelle utfordringer som det kan være nyttig å oppsøke en sexolog for å få hjelp med.

Vær bevisst maskuline forestillinger om seksualitet

Mange unge menn sliter med å sette ord på ting som oppleves vanskelig, både innenfor og utenfor seksualitetens område. Guttene mener at problemer helst skal takles på egen hånd, og at det er lite maskulint å snakke om dem. Spesielt gjelder dette tanker, følelser eller praksis som bryter mot deres forestillinger om hvordan de skal være som menn. Menn snakker til hverandre om sex på en bestemt måte. Seksualiteten har stor betydning for identiteten som mann. Det er en forventning om at menn skal ha lyst på sex og ha sterke drifter. Studier har funnet at menn i påfallende grad legger vekt på å framstille sexkjøp som et resultat av den mannlige seksualiteten sin natur, drevet av sterke drifter og testosteron.

I møte med denne typen holdninger kan det være fruktbart å reflektere omkring kulturelle forestillinger om maskulinitet, og om menn virkelig er styrt av sine enorme drifter.

A close-up photograph showing a person's hands. The left hand holds a blue credit card, and the right hand holds a white smartphone. Below the hands is a silver laptop keyboard on a wooden desk. The background is a dark blue textured surface.

Mange unge synes
sexkjøp på nett er greit

Vær klar over at mange har andre holdninger
til kjøp av sex på nett

Fagfolk som møter unge med sexkjøpserfaringer, mener mange unge tenker på kjøp og salg av sex som moralsk galt fordi lover som for eksempel sexkjøpsloven former holdningene våre. Når det

gjelder kjøp av seksuelle handlinger på nett, som webcamming, telefon-sex og sms-dialog, mener mer enn fire av ti unge at det er greit.

Siden man ikke møtes fysisk, er terskelen lavere, og man ser på dette som en «mild» form for prostitusjon.

Gj råd om alternative steder elever og studenter kan henvende seg til for å få videre hjelp om de trenger det!

Her kan det være nyttig å spørre om hvordan den unge føler seg i etterkant av handlingen. Om det er knyttet skam til praksisen, kan det være greit å spørre om man kan hjelpe den unge voksne til å finne andre måter å ha sex på. Uansett er det et poeng at den unge selv skal kunne fortelle om følelsene sine knyttet til sexkjøpet.

Trekk inn andre ressurser

Om det kommer frem at det er en praksis som krever videre samtale og rådgivning man ikke føler seg komfortabel med å gå videre inn i, er det viktig å presentere alternative hjelpeinstanser.

- Om utfordringene er relatert til det seksuelle, kan man knytte kontakt med en sexolog. En oversikt over sexologer med autorisasjon fra den nordiske sexologiforeningen NACS finnes på finnensexolog.no
- Sex og samfunn tilbyr tjenesten *Kjøpt sex?* Dette er et helsetilbud til personer som kjøper eller som har kjøpt sex. Tilbudet har ingen aldersgrense og er åpent for alle kjønn. Tilbudet gjelder også partnere til personer som har kjøpt eller kjøper sex. Man kan være anonym, og ansatte har taushetsplikt.
- KAST er en gratis og anonym samtalejeneste for personer som kjøper sex. Tjenesten, i regi av Reform ressurscenter for menn, tilbyr personlig rådgiving i Oslo, eller på telefon. Tjenesten kan kontaktes på samtale@reform.no eller telefon 22 34 09 50. Man kan også ta kontakt via et skjema på nettsiden reform.no
- Helsestasjon for gutter er et gratis lavterskeltilbud i Oslo med ulike fagfolk som psykolog, lege, helsesykepleier, fysioterapeut og ruskonsulent. Alle ansatte er menn. Tilbyr også testing av seksuelt overførbare infeksjoner (urinprøve og/eller blodprøve).
- Det finnes hjelp er et hjelpetilbud for personer over 18 år med seksuell interesse for barn, som har en selvidentifisert risiko, og som ønsker hjelp til å unngå å handle på sin seksuelle interesse. Mer informasjon: Detfinneshjelp.no

Kilder og referanser

Træen, B., Stigum, H., & Magnus, P. (2003). Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002. Oslo: Statens institutt for folkehelse

Aftenposten (12.01.2021): «Olav» og «Ali» er unge. De har kjøpt sex. Og de er ikke alene. Kronikk av Tale Wetteland Stoa, psykiatrisk sykepleier og prosjektleder

Dagbladet.no (11.05.2015): Unge som kjøper sex. Kronikk av Anders Røyneberg.

Psykiatrisk sykepleier og prosjektleder PKS (Helse tilbud til personer som kjøper sex)

C. Deogan mfl: Are Men Who Buy Sex Different from Men Who Do Not?: Exploring Sex Life Characteristics Based on a Randomized Population Survey in Sweden.

Archives of Sexual Behavior, 22. desember 2020, B. Schei, H. Stigum. A study of men who pay for sex, based on the Norwegian National Sex Surveys. Scandinavian Journal of Public Health, 2010

Forskning.no (16.02.2021): Hva skiller menn som kjøper sex, fra andre menn?

Ibid

NRK.no (31.01.2017): - Selger heller ræva på nett enn å gå på NAV

Reform.no: Kast - En gratis samtalejeneste til deg som kjøper sex

NRK.no (31.01.2017): - Selger heller ræva på nett enn å gå på NAV

Lyngbye, Paul (2000): Mænd der betaler kvinder - om brug af prostitution. Roskilde Universitetsforlag: Reform - ressurscenter for menn (2009):

Sexhandel - rådgivning om sexkjøp En modell for tilbud til personer med sexkjøperferinger

Månsson, Sven-Axel (2005): "Mäns könsköp - en meningsbärande handling på flera nivåer" i Sex säljer. Kön och makt inom prostitution och pornografi.

Om mediebevakningen och hur genusforskningen kan bidra. Rapport från Nordisk journalistkurs, 21-25. nov. 2005, Tallinn, Estland

Reform ressurscenter for menn (2009): Sexhandel - rådgivning om sexkjøp En modell for tilbud til personer med sexkjøperferinger

Ibid

Smette, Ingrid (2003): Den seksuelle slavestand? Ein rapport om kundar i prostitusjonen. Pro Sentret, Oslo kommune

Kippe, Elin (2004): Kjøper «ekte mannfolk» sex? - En studie av 20 menn som kjøper seksuelle tjenester. Institutt for kriminologi og rettssosiologi,

UiO og Helse og Rehabilitering, Oslo.

Utgitt av stiftelsen Javielsker med støtte fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Foto: iStockPhoto.com / Grafisk design: Publikk.no

Justis- og
beredskapsdepartementet